

Εισαγωγή

Είδη κειμένων

I. Είδη κειμένων

Ερωτήσεις

Πώς απαντάμε

Ποια κοινωνική διαδικασία πραγματώνεται στο κείμενο (περιγραφή, αφήγηση, εξήγηση, επιχειρηματολογία, καθοδήγηση/οδηγίες);

Εντοπίζουμε την **κοινωνική διαδικασία** και αιτιολογούμε την απάντησή μας με βάση τους κειμενικούς δείκτες (γλωσσικές επιλογές, δομή, ιδέες κ.λπ.).

Ποια είναι η **πρόθεση/ο στόχος** του συγγραφέα στο κείμενο; Να εντοπίσετε στο κείμενο τρεις (3) **γλωσσικές επιλογές** που συμβάλλουν στην πραγμάτωση αυτού του στόχου.

Διακρίνουμε την **πρόθεση του συγγραφέα** (να περιγράψει/να αφηγηθεί/να εξηγήσει/να επιχειρηματολογήσει/να καθοδηγήσει) και τεκμηριώνουμε την απάντησή μας παραθέτοντας γλωσσικές επιλογές (χωρία) του κειμένου.

Ο συγγραφέας επιδιώκει να πείσει/να αφηγηθεί/να εξηγήσει/να επιχειρηματολογήσει/να καθοδηγήσει. Να παρουσιάσετε τα **βήματα** που ακολουθεί, για να επιτύχει τον στόχο του.

Παρουσιάζουμε τα **βήματα/τη δομή** που ακολουθεί ο συγγραφέας στο κείμενο, για να πραγματοποιήσει τον στόχο του.

II. Επικοινωνιακή περίσταση - Συγκείμενο

Ερωτήσεις

Πώς απαντάμε

Να εξηγήσετε τον **στόχο/την πρόθεση** του συντάκτη της επιστολής λαμβάνοντας υπόψη τη **χρονολογία** και τις **ιστορικές συνθήκες** στις οποίες αυτή γράφτηκε και εστάλη.

Εντοπίζουμε τις **πληροφορίες** που δίνονται στο κείμενο για τις πολιτικές/κοινωνικές/πολιτιστικές/ιδεολογικές συνθήκες στις οποίες συντάχθηκε.

Αυτές μπορεί να μας αποκαλύψουν και την πρόθεση του συντάκτη.

Ποιος είναι ο **στόχος/η πρόθεση** του συγγραφέα (πομπού) στο απόσπασμα; Να απαντήσετε λαμβάνοντας υπόψη: α. την **επικοινωνιακή περίσταση** (θέμα, ποιος μιλάει σε ποιον) και β. την **κοινωνική διαδικασία** (περιγραφή, αφήγηση, εξήγηση, επιχειρηματολογία, καθοδήγηση) που πραγματώνεται στο απόσπασμα.

Η πρόθεση του συγγραφέα (πομπού) σχετίζεται με τη συγκεκριμένη επικοινωνιακή περίσταση και την κοινωνική διαδικασία που πραγματώνεται στο κείμενο.

Εντοπίζουμε το **θέμα** της επικοινωνίας καθώς και τους **συνομιλιακούς ρόλους** (ποιος μιλά σε ποιον και με ποια ιδιότητα).

Τα στοιχεία αυτά μας βοηθούν να διακρίνουμε τη **στόχευση** του συγγραφέα (πομπού).

Είδη κειμένων (Genres)

Είδος	Δομή	Γλώσσα	Μορφές /πραγμάτωση
1. Περιγραφή	• Ονομασία αντικειμένου. • Ταξινόμηση / ένταξη σε γένος. • Παρουσίαση ιδιοτήτων.	• Ρήματα συνδετικά (Ενεστώτας). • Επίθετα. • Διαρθρωτικές λέξεις που δηλώνουν τόπο.	• Περιγραφές προσωπικές ή καθημερινές. • Πληροφοριακές – Επιστημονικές εκθέσεις και αναφορές. • Τεχνικές περιγραφές. • Ορισμοί εννοιών – φαινομένων.
2. Εξήγηση	• Κατηγοριοποίηση/ περιγραφή φαινομένου ή έννοιας. • Χρονική ή αιτιακή διαδοχή βημάτων. • Παρατηρήσεις, κρίσεις, ερμηνείες του πομπού.	• Κοινά - αφηρημένα ουσιαστικά. • Ρήματα δράσης ή σκέψης (συνήθως σε Ενεστώτα). • Διαρθρωτικές λέξεις/ φράσεις που δηλώνουν χρόνο ή αιτία. • Φράσεις πιθανολόγησης.	• Εξηγήσεις του «πώς» ενός φαινομένου. • Εξηγήσεις του «γιατί» ενός φαινομένου. • Εξηγήσεις ενός φαινομένου με παραδείγματα.
3. Οδηγίες	• Στόχος – Εισαγωγή. • Υλικά / μέσα. • Εκτέλεση.	• Ρήματα δράσης σε Ενεστώτα. • Προστακτική ή προτρεπτική υποτακτική. • Α' πληθυντικό πρόσωπο. • Διαρθρωτικές λέξεις/ φράσεις που δηλώνουν χρόνο ή προϋπόθεση. • Φράσεις πιθανολόγησης. • Κοινά ουσιαστικά (συγκεκριμένα).	• Διαδικαστικές οδηγίες (π.χ. εγχειρίδια οδηγιών χρήσης κ.ά.). • Μη διαδικαστικές οδηγίες (συμβουλές, προτροπές κ.ά.).

Είδη κειμένων (Genres)

Είδος

Δομή

Γλώσσα

Μορφές /πραγμάτωση

4. Επιχειρηματολογία

Ισχυρισμός/
αποδεικτέα θέση.

Επιχειρήματα
και τεκμήρια.

Συμπέρασμα.

• Σαφήνεια – κυριολεξία.

• Ειδικοί όροι.

• Ονοματοποίηση.

• Παθητική σύνταξη.

• Διαρθρωτικές λέξεις/
φράσεις που δηλώνουν
σχέσεις χρόνου,
αντίθεσης, αιτίου-
αποτελέσματος κ.ά.

• Ρητορικά ερωτήματα.

• Αποφαντικές
προτάσεις.

• Τροπικότητα
(επιστημική
ή δεοντική).

• Πλούσια στίξη.

• Δοκίμια.

• Εκθέσεις.

• Συζητήσεις /
αντιπαραθέσεις.

• Ερμηνείες.

5. Αφήγηση

• Προσανατολισμός -
αρχική κατάσταση.

• Περιπέτεια -
δράση.

• Αξιολόγηση:
σχολιασμός.

• Λύση: έκβαση.

• Κατάληξη:
συμπέρασμα -
επιμύθιο.

• Ρήματα δράσης σε
παρελθοντικό χρόνο.

• Διαρθρωτικές λέξεις/
φράσεις που δηλώνουν
χρόνο, αιτία, σκοπό.

• Ρυθμός.

• Αφηγήσεις.

• Προσωπικές διηγήσεις.

• Ιστορικές διηγήσεις.

• Ιστορίες, μύθοι,
παραμύθια.

Ι. ΚΕΙΜΕΝΙΚΑ ΕΙΔΗ

A. Περιγραφή

1. Τι είναι

Ο πομπός παρουσιάζει κατάλληλες και επαρκείς λεπτομέρειες, για να αποδώσει με πιστότητα τα χαρακτηριστικά και τις ιδιότητες ενός ατόμου, χώρου, αντικειμένου, φαινομένου ή, ευρύτερα, μιας πτυχής της αντικειμενικής πραγματικότητας ή μιας φανταστικής απεικόνισής της.

Η διαδικασία αυτή επιτυγχάνεται με την κατηγοριοποίηση των αντικειμένων σε κοινά/καθημερινά και τεχνικά πλαίσια νοήματος.

2. Η δομή της περιγραφής

Τα βήματα τα οποία συνήθως ακολουθούνται στα περιγραφικά κείμενα είναι:

Βήματα	Παράδειγμα
1. Ονομασία περιγραφόμενου αντικειμένου.	Μυτιλήνη.
2. Ταξινόμηση/ένταξη σε γένος (σύνολο όπου ανήκει το περιγραφόμενο αντικείμενο).	Το τρίτο σε έκταση νησί της χώρας είναι συνδεδεμένο με την ιστορία, την τέχνη και τον πολιτισμό.
3. Παρουσίαση ιδιοτήτων, εμφάνισης, λειτουργιών του περιγραφόμενου αντικειμένου.	Νησί θαυμάσιας αρχιτεκτονικής (περίπου τρεις χιλιάδες κτίσματα έχουν κριθεί διατηρητέα μόνο μέσα στην πρωτεύουσα!). Από τα πλέον δασοσκεπή νησιά της Ελλάδας, η Λέσβος παρουσιάζει θαυμάσιες βλαστικές εναλλαγές (ελαιώνες, αμπέλια, πεύκα, βελανιδιές, καστανιές, έλατα κ.ά.). Ιδιαίτερο χαρακτηριστικό της τα απολιθωμένα δάση με κορμούς είκοσι και πλέον εκατομμυρίων ετών.

[Περιοδικό «Γεωτρόπιο» εφημ. ΕΛΕΥΘΕΡΟΤΥΠΙΑ, 2004, διασκευή]

3. Η γλώσσα της περιγραφής

Η γλώσσα της περιγραφής παρουσιάζει συνήθως ορισμένα κοινά χαρακτηριστικά:

1. **Ρήματα** συνήθως **συνδετικά** σε χρόνο **Ενεστώτα**, που βοηθούν στην ταξινόμηση του περιγραφόμενου αντικειμένου και στην παράθεση των χαρακτηριστικών του.

Τα Απομνημονεύματα είναι ιστορική διήγηση ή έκθεση γεγονότων ...

Η «πόλις» ανήκει στην κατηγορία των σύνθετων πραγμάτων...

Ο πολιτισμός περιλαμβάνει επιπλέον κοινούς κώδικες επικοινωνίας...

2. **Επίθετα** που αποδίδουν τις ιδιότητες των περιγραφόμενων αντικειμένων.

Αστερίξ: μικρόσωμος πολεμιστής αλλά παμπόνηρος και με κοφτερό μυαλό...

...η Ελλάδα έδινε την εντύπωση ενός ενιαίου, ομοιογενούς έθνους

3. **Επιρρηματικοί προσδιορισμοί** που δηλώνουν τόπο: πάνω, κάτω, μπροστά, πίσω, αριστερά, δεξιά κ.λπ.

...κατά μήκος των ελληνικών εθνικών οδών, σε πάρκα και πλατείες, δίπλα και μέσα σε γυμναστήρια ελληνικών πόλεων, έξω από σταματημένα πούλμαν...

4. Περιγραφικά κείμενα

Η περιγραφή χρησιμοποιείται σε:

1. **Κοινές περιγραφές** τοπίων, κτηρίων, προσώπων, συμπεριφορών.

Η Καπνικαρέα

Η βοή του κόσμου που βγήκε για ψώνια, οι επιγραφές, τα φώτα και οι βιτρίνες των καταστημάτων, οι φωνές των πλανόδιων που διαλαλούν τηνπραμάτεια τους, επιφωνήματα και γέλια μικρών και μεγάλων που συνωστίζονται για να δουν καλλιτέχνες του δρόμου, μουσικές που μας ξαφνιάζουν από άλλες εποχές και άλλα μέρη. [...] Στο βάθος του δρόμου διακρίνεται ο παλαιότερος κάτοικος.

Επιβλητική και ήσυχη η Καπνικαρέα γνωρίζει όλα τα μυστικά της περιοχής.

[Από ενημερωτικό φυλλάδιο του Υπουργείου Πολιτισμού]

2. Περιγραφές καταστάσεων, φαινομένων κ.λπ.

Ο πιο ασθενής κρίκος στη νυσταλέα αδιαφορία μας, τα παιδιά, που αντί να παίζουν, να γελούν, να μαθαίνουν γράμματα, ιδροκοπούν νυχθημερόν κλειδωμένα σε αχούρια, με ελάχιστο φαγητό, καμία περίθαλψη, αληθινοί σκλάβοι. Ζουν κλειδωμένα σε εργοστάσια, όπου δουλεύουν από τις 8 το πρωί μέχρι τα μεσάνυχτα, επτά μέρες την εβδομάδα. Η ατμόσφαιρα είναι βαριά, γεμάτη ίνες, ρύπους από χημικά και συνθετικά υλικά. Τα παιδάκια ανακατεύουν με γυμνά χέρια τα συστατικά και τις μπογιές των πλαστικών παιχνιδιών που έχουν ενοχοποιηθεί στη Δύση για καρκινογένεση. [...]

[Τασούλα Καραϊσκάκη, εφ. ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ, απόσπασμα άρθρου]

3. Ορισμοί

Τα Απομνημονεύματα είναι ιστορική διήγηση ή έκθεση γεγονότων που ο συγγραφέας τους τα έζησε ως αυτόπτης μάρτυρας ή πήρε ο ίδιος μέρος σ' αυτά.

[Κείμενα Νεοελληνικής Λογοτεχνίας Γ΄ Γυμνασίου, ΟΕΔΒ, 2003]

4. Τεχνικές περιγραφές ή επιστημονικές αναφορές - εκθέσεις

Για παράδειγμα, η περιγραφή από ειδικούς των τεχνικών χαρακτηριστικών ενός κτηρίου, τεχνικού έργου, μηχανήματος, αυτοκινήτου κ.λπ. ή οι παρουσιάσεις επιστημονικών δεδομένων, ανακαλύψεων κ.λπ.

Β. Εξήγηση

1. Τι είναι

Ο πομπός ερμηνεύει τη λειτουργία κοινωνικών ή φυσικών φαινομένων με βάση χρονικές ή αιτιακές σχέσεις. Η διαδικασία αυτή επιτυγχάνεται με τη διαδοχή των φαινομένων σε σχέσεις χρονικότητας ή και αιτιότητας.

2. Η δομή της εξήγησης

Τα βήματα τα οποία συνήθως ακολουθούνται στα κείμενα εξήγησης είναι:

Βήματα

Παράδειγμα

1. Κατηγοριοποίηση και περιγραφή τού προς εξήγηση φαινομένου/έννοιας.

Είναι αλήθεια πως το σχολείο σήμερα δεν ανταποκρίνεται πλήρως στις προσδοκίες των μαθητών και, παράλληλα, το εκπαιδευτικό σύστημα είναι οργανωμένο με τέτοιο τρόπο, ώστε να μην παρέχει εξατομικευμένη βοήθεια στα προβλήματά τους.

2. Διαδοχή των βημάτων/δικαισιών σε χρονική ή αιτιακή σειρά με σκοπό την απόδοση του «πώς» και του «γιατί» του φαινομένου.

Ο σημερινός δάσκαλος, με τον ρόλο του αναμεταδότη γνώσεων και όχι του πραγματικού παιδαγωγού, είναι δύσκολο να αντιληφθεί τα προβλήματα των μαθητών του. Δεν έχει τον χρόνο και τη δυνατότητα να ασχοληθεί με τέτοια θέματα, όταν τα ίδια τα προγράμματα της εκπαιδευτικής πράξης τού επιβάλλουν να εστιάζει το ενδιαφέρον του κυρίως στη διδασκαλία και εξέταση της ύλης και προπάντων, όταν πρέπει να εργάζεται για αυτό κάτω από τα άγρυπνα μάτια των γονιών. Η αποστολή του να διαπαιδαγωγήσει υποβιβάζεται και υποτάσσεται σε λειτουργία μετάδοσης γνώσης, «κάλυψης της ύλης». Το αποτέλεσμα είναι να παραγκωνίζεται, να συρρικνώνεται και να εξαφανίζεται και η διάθεση του εκπαιδευτικού να διαπαιδαγωγήσει.

3. Παρατηρήσεις, κρίσεις και ερμηνείες (ενδεχομένως) του πομπού.

Ποιος θα προσφέρει κάτι που δεν εκτιμάται;

[Χρ. Νόβα Καλτσούνη, Θέματα της εφηβείας]

3. Η γλώσσα της εξήγησης

Η γλώσσα της εξήγησης παρουσιάζει συνήθως ορισμένα κοινά χαρακτηριστικά:

1. Κοινά (συνήθως **αφηρημένα**) **ουσιαστικά** που αποδίδουν κατηγορίες φαινομένων/εννοιών.

Η πραγματική ιστορία της Ελλάδας [...] δεν είναι ούτε τα πολιτικά της ούτε οι πόλεμοι. Είναι ο πολιτισμός της. Είναι τα λαμπρά έργα της στην τέχνη, την αρχιτεκτονική, την ποίηση, το δράμα, τη φιλοσοφία και την επιστήμη.

2. **Ρήματα** δράσης και σκέψης (συνήθως σε χρόνο **Ενεστώτα**).

Και καθώς η βαρύτητα **σπρώχνει** τα άτομα όλο και πιο κοντά το ένα στο άλλο, οι συγκρούσεις τους **παράγουν** θερμότητα. Κάτι άλλο πρέπει να συμβαίνει που να **εξηγεί** αυτή τη μανία. **Σκέφτομαι** ότι η χρήση...

3. Διαρθρωτικές λέξεις/φράσεις που δηλώνουν **χρόνο** ή **αιτία** ή **παραδείγματα**.

Πριν από πέντε δισεκατομμύρια χρόνια η περιοχή αυτή του Διαστήματος...

Η αιτία της διαδικασίας αυτής είναι ένας συνδυασμός νομικών και οικονομικών παραγόντων.

4. Φράσεις πιθανολόγησης (ίσως, μάλλον, μπορεί, είναι πιθανόν, ενδεχομένως κ.ά.).

Το γεγονός αυτό **ενδεχομένως** οφείλεται...

4. Κείμενα εξήγησης

Η εξήγηση χρησιμοποιείται σε:

1. **Εξηγήσεις του «πώς»**

Η έκλειψη Ηλίου

Η Σελήνη, κατά την περιφορά της γύρω από τη Γη, βρίσκεται ορισμένες φορές σε ευθεία γραμμή ανάμεσα στη Γη και στον Ήλιο. Τότε η σκιά της Σελήνης σχηματίζεται επάνω στη Γη. Γύρω από τη σκοτεινή περιοχή της σκιάς της Σελήνης σχηματίζεται και μια άλλη μεγαλύτερων διαστάσεων, αμυδρά φωτιζόμενη περιοχή. Είναι η περιοχή της παρασκιάς. Η παρασκιά σχηματίζεται, γιατί φτάνει φως μόνο από ορισμένα σημεία του Ηλίου. Όσοι βρίσκονται στην περιοχή της σκιάς της Σελήνης δεν βλέπουν τον Ήλιο· λέμε ότι παρατηρούν μια ολική έκλειψη Ηλίου. Όσοι όμως βρίσκονται στην περιοχή της παρασκιάς βλέπουν ένα μόνο τμήμα του.

[Νεοελληνική Γλώσσα Β΄ Γυμνασίου]

2. Εξηγήσεις του «γιατί»

Το ράφτινγκ είναι ο ιδανικός τρόπος για να πλησιάσουμε την ομορφιά της φύσης. Περισσότερο κι από την έκκριση αδρεναλίνης, απ' το πνεύμα ομαδικότητας, το ράφτινγκ μάς προσφέρει πρόσβαση σε υδάτινα τοπία που δεν μπορείς να τα γνωρίσεις με κανέναν άλλο τρόπο. Επιπλέον το ράφτινγκ είναι μια ήπια δραστηριότητα, που μπορούν να τη γευτούν παιδιά και μεγάλοι. Αρκεί να βρίσκονται σε καλή φυσική κατάσταση, να ξέρουν κολύμπι και φυσικά να σέβονται τη δύναμη του νερού και να ακολουθούν πιστά τις οδηγίες του συνοδού.

[περ. Αθηνόραμα, 2004]

3. Εξηγήσεις μέσω παραδειγμάτων

Με την τεχνολογία τα πολιτισμικά ή εθνικά μαθήματα του εκπαιδευτικού συστήματος μιας χώρας μπορούν να διδαχθούν με νέους, ελκυστικούς, ανανεωμένους και ουσιαστικούς τρόπους. Για παράδειγμα, διδάσκοντας την ιστορία μιας περιόδου, μπορείς μαζί με τις πληροφορίες για τα γεγονότα και τα πρόσωπα να παρουσιάσεις χάρτες, πορείες, σχέσεις, παράλληλα γεγονότα τής ιστορίας γειτονικών χωρών ή, σε πολιτιστικό επίπεδο, να δίνεις συγχρόνως πληροφορίες για τη λογοτεχνία, τις επιστήμες, τις τέχνες, την παράδοση, τη θρησκεία, τη γλώσσα ενός λαού με εικόνα, με ήχο και, φυσικά, με κείμενο.

[Γ. Μπαμπινιώτης, «Νέες τεχνολογίες και ποιοτική Παιδεία», άρθρο από τον Τύπο, διασκευή]

Γ. Οδηγίες

1. Τι είναι

Οι οδηγίες αποτελούν λογικές ακολουθίες με τις οποίες καθοδηγούνται πράξεις ή συμπεριφορές.

2. Είδη οδηγιών

Τα κείμενα που περιέχουν οδηγίες διακρίνονται σε:

α. Διαδικαστικά κείμενα

Τι είναι

Ο πομπός παρουσιάζει σε λίστα μια σειρά συγκεκριμένων διαδικασιών και βημάτων (π.χ. οδηγίες χρήσης, κανονισμοί λειτουργίας, συνταγές, εγχειρίδια χρήσης κ.λπ.).

β. Μη διαδικαστικά κείμενα

Ο πομπός καταθέτει χωρίς αυστηρή σειρά τις κατά την κρίση του αναγκαίες προτάσεις ή προτροπές (π.χ. συμβουλές προς υποψηφίους, φίλους, μαθητές κ.λπ.).

Οδηγίες Εγκατάστασης κάρτας SIM:

1. Αφαιρέστε την καρφίτσα από την καρτολίνα που θα βρείτε στη συσκευασία.
2. Τοποθετήστε την καρφίτσα στην οπή της υποδοχής κάρτας, απελευθερώστε την υποδοχή και τραβήξτε την προς τα έξω με προσοχή.
3. Τοποθετήστε την κάρτα στην υποδοχή με τη σωστή φορά.
4. Σπρώξτε την υποδοχή πίσω στην αρχική της θέση.

Καλοτάισε τον άντρα σου, αν θέλεις να έχεις άντρα. Βάλε μπόλικο κρεμμύδι στο γιαλαντζί ντολμά για να κάνεις τον ντολμά νόστιμο, όμως ρίξε μέσα και δυόσμο για να τον κάνεις χωνευτικό. Στο κυδωνάτο που είναι στυφτικό ρίξε μαζί να βράσουν και τα κουκούτσια του κυδωνιού που είναι πολύ μαλαχτικά για να φέρεις την ισορροπία. Το λάδι μην το λυπάσαι στο λαδερό, γιατί η λαϊκή παροιμία λέει: «Φάε λάδι κ' έλα βράδυ». Κάθε λαχανικό στην εποχή του είναι και πιο ωραίο και πιο φτηνό, τι να την κάνεις την κονσέρβα;

[Μαρία Ιορδανίδου, Λωξάντρα]

Παράδειγμα

3. Η δομή των οδηγιών

Τα βήματα τα οποία συνήθως ακολουθούνται στα κείμενα οδηγιών είναι:

Βήματα

1. **Στόχος:** αναφορά στον στόχο της δράσης (συνήθως στον τίτλο του κειμένου).
2. **Υλικά:** λίστα με τα απαραίτητα μέσα και υλικά για την επίτευξη του στόχου.
3. **Εκτέλεση:** Αναφορά στα βήματα που καθορίζουν το «πώς» θα επιτευχθεί ο στόχος.

Παραδείγματα

Η απόλυτη συνταγή για τέλειες γλυκές και αλμυρές κρέπες

Υλικά συνταγής

2 αυγά θερμ. δωμ., 1 φλ. αλεύρι για όλες τις χρήσεις, 1 πρέζα ζάχαρη, 1/4 κ.γ. αλάτι, 1¼ φλ. γάλα φρέσκο, 2 κ.σ. βούτυρο τ. Κερκύρας (λιωμένο και κρύο), λίγο βούτυρο τ. Κερκύρας (για το ψήσιμο).

Σε ένα μπολ βάζουμε τα αυγά και τα χτυπάμε με σύρμα. Προσθέτουμε το γάλα, το αλεύρι κοσκινισμένο, το βούτυρο, τη ζάχαρη και το αλάτι. Χτυπάμε καλά με σύρμα τον χυλό, για να ενωθούν τα υλικά.

Αφήνουμε το μείγμα να μείνει και να σταθεί για μία ώρα. Αν ο χυλός είναι παχύς, ρίχνουμε λίγο γάλα. Βουτυρώνουμε με λίγο μαλακό βούτυρο ένα αντικολλητικό τηγάνι, ρίχνουμε λίγη ποσότητα από το μείγμα και κουνάμε το τηγάνι, μέχρι να απλωθεί και να πάρει το επιθυμητό σχήμα η κρέπα.

Ψήνουμε για 1' σε μέτρια φωτιά και αναποδογυρίζουμε. Ψήνουμε 30" και από την άλλη πλευρά.

Βγάζουμε την κρέπα σε πιάτο. [...]

[<https://www.argiro.gr/recipe/krepes-basiki-suntagi/>]

4. Η γλώσσα των οδηγιών

Η γλώσσα των οδηγιών παρουσιάζει συνήθως ορισμένα κοινά χαρακτηριστικά:

1. **Ρήματα δράσης** που αποδίδουν τις διαδικασίες/βήματα που απαιτούνται για την επίτευξη του στόχου. Συνήθως χρησιμοποιούνται σε χρόνο Ενεστώτα (α-χρονικότητα) και έγκλιση προστακτική ή υποτακτική για να αποδοθεί η προτροπή/καθοδήγηση.

*Βάζουμε..., αφήνουμε..., ψήνουμε...
Προσθέστε..., τοποθετήστε..., αφαιρέστε...
Μη μετακινείτε...*
2. **Επιρρήματα** που δηλώνουν **τρόπο**.

Δυνατά..., μέτρια..., απαλά..., προσεκτικά...
3. **Διαρθρωτικές λέξεις/φράσεις** που δηλώνουν **χρόνο** (χρονική σειρά των βημάτων), **αιτία** (αποσαφήνιση αιτίων) ή **προϋπόθεση** (μιας εντολής).

*Πρώτα, στη συνέχεια...
Εάν έχετε μόνο μία κάρτα SIM, μπορείτε να προσθέσετε στη μία θέση μία microSD...*
4. **Φράσεις πιθανολόγησης** (π.χ. *μπορεί, ενδέχεται, ίσως κ.ά.*).

*Ενδέχεται κατά την κατασκευή...,
ίσως να συμβεί..., πιθανόν...*
5. **Κοινά ουσιαστικά** (συνήθως **συγκεκριμένα**) που αποδίδουν τα μέσα, τα υλικά.

*το αντικολλητικό τηγάνι..., τον χυλό..., το βούτυρο...
τη ζάχαρη...*

Δ. Επιχειρηματολογία

1. Τι είναι

Επιχειρηματολογία είναι η διαδικασία υποστήριξης ή αναίρεσης μιας θέσης, με στόχο να πειστεί ο δέκτης για την ορθότητα των απόψεων του πομπού.

2. Διάκριση επιχειρηματολογίας και εξήγησης

Σε κάποιες περιπτώσεις η επιχειρηματολογία μοιάζει με εξήγηση/αιτιολόγηση, καθώς και τα δύο είδη έχουν να κάνουν με αιτιότητα. Υπάρχει, ωστόσο, μια ουσιώδης διαφορά:

Επιχειρηματολογία

Σχετίζεται κυρίως με **άποψη** και **πειθώ**.

Δεν νομίζω ότι τα γκρίκλις συνιστούν απειλή για τη γλώσσα μας και ομολογώ ότι βρήκα επιφανειακή, παραπλανημένη και, θα το πω, δημαγωγική την εκστρατεία που έχει ξεκινήσει γνωστή σατιρική τηλεοπτική εκπομπή. Οι βαριές εκφράσεις που χρησιμοποιούνται στο διαφημιστικό μήνυμά τους (έγκλημα, καταστροφική συνήθεια, μπορεί να καταργήσει (!) τον ελληνικό γραπτό λόγο) δεν στηρίζονται πουθενά και παραπέμπουν στις χειρότερες στιγμές του κινδυνολογικού κίτρινου Τύπου.

Μόνο μια έρευνα έχει γίνει για τα γκρίκλις, και αυτή παρουσιάστηκε στρεβλά (και κινδυνολογικά) από τον Τύπο. Οι ίδιοι οι συντελεστές της έρευνας με επόμενη ανακοίνωσή τους (που βέβαια θάφτηκε) τόνισαν ότι «η έρευνα δεν ήταν πανελλαδική και δεν θεωρείται δόκιμο να προβαίνει κανείς σε γενικεύσεις, κινδυνολογώντας με ευκολία για την 'απειλή' που δέχεται η ελληνική γλώσσα». Οπότε, μέχρι να γίνει μια σοβαρή έρευνα, είναι εντελώς αναπόδεικτο ότι «τα γκρίκλις βλάπτουν» και, έτσι κι αλλιώς, το να λέμε ότι «τα γκρίκλις βλάπτουν τη γλώσσα» δείχνει ότι έχουμε μπερδέψει γλώσσα και γραφή, που βέβαια δεν είναι το ίδιο πράγμα.

Εξήγηση

Σχετίζεται με την αντικειμενική καταγραφή του «**τι**» και του «**πώς**».

Γιατί οι νέοι αναπτύσσουν δικούς τους τρόπους έκφρασης; Οι εξηγήσεις της βιβλιογραφίας συνδυάζουν τρεις παράγοντες.

Κοινωνιολογικά, κάθε ηλικία έχει ιδιαίτερα γλωσσικά χαρακτηριστικά που συναρτώνται με τυπικές συνθήκες επικοινωνίας. Τα κοινωνικά δίκτυα των νέων είναι στενότερα από αυτά των ενηλίκων, γεγονός που εντείνει την πίεση γλωσσικής συμμόρφωσης με την παρέα. Ακόμη, οι συμβάσεις γλωσσικής ευγένειας και απόστασης που απαιτούνται στην ενήλικη ζωή δεν έχουν αναπτυχθεί ακόμη πλήρως κατά την εφηβεία. Έτσι εξηγείται το ότι η συχνότητα μη πρότυπης γλώσσας είναι μεγαλύτερη στη νεότητα από ό,τι στην ενήλικη ζωή.

Επιχειρηματολογία

Σχετίζεται κυρίως με **άποψη** και **πειθώ**.

Τα γκρίκλις χρησιμοποιούνται κυρίως σε μέσα όπως το κινητό τηλέφωνο ή σε περιβάλλοντα όπως το twitter και το τσατ, όπου το βασικό ζητούμενο είναι η ταχύτητα. Πρόκειται για σχεδόν προφορικό λόγο, που γι' αυτό άλλωστε χρησιμοποιεί και στενογραφικά τεχνάσματα. Ούτε καθαυτή η χρήση λατινικού αλφαβήτου, ούτε οι συντμήσεις, του τύπου τεσπά (τέλος πάντων), πρκλ (παρακαλώ), τπτ (τίποτα) αποτελούν κίνδυνο για τη γλώσσα – αρκεί να θυμίσω ότι χρησιμοποιούνται κατά κόρον π.χ. στον στρατό ή ότι χρησιμοποιούνταν επίσης κατά κόρον από τους βυζαντινούς γραφείς: όποιος έχει μελετήσει χειρόγραφα, ξέρει ότι, π.χ. ανος ήταν ο άνθρωπος, ανους το «ανθρώπους» και ανινος το «ανθρώπινος». Κι όμως, η γλώσσα... άντεξε!

[Διασκευασμένο κείμενο
του Νίκου Σαραντάκου από τον διαδικτυακό τόπο:
Οι λέξεις έχουν τη δική τους ιστορία
(<http://sarantakos.wordpress.com>)]

Εξήγηση

Σχετίζεται με την αντικειμενική καταγραφή
του «τι» και του «πώς».

Ψυχολογικά, κατά τη νεανική ηλικία διαμορφώνεται η προσωπική και κοινωνική ταυτότητα. Η απόρριψη κατεστημένων τρόπων συμπεριφοράς και ο πειραματισμός με εναλλακτικά μοντέλα, τάσεις που γενικότερα χαρακτηρίζουν την εφηβεία, εκφράζονται και γλωσσικά. Με την ιδιαίτερη γλώσσα τους, οι νέοι συμβολίζουν ότι ανήκουν σε μια ηλικία με δικά της ενδιαφέροντα και αξίες, που διαφέρει τόσο από τα παιδικά όσο και από τα ενήλικα χρόνια. Επικοινωνιακά, λειτουργίες της γλώσσας όπως η εκφραστικότητα, η πρωτοτυπία και το γλωσσικό παιχνίδι ίσως είναι ισχυρότερες στη νεανική ηλικία απ' ό,τι στη μετέπειτα ζωή.

[Γιάννης Ανδρουτσόπουλος, «Η γλώσσα των νέων»,
ανακτήθηκε από: http://www.komvos.edu.gr/glwssa/odigos/thema_b9/THEMA_PDF.pdf]

3. Η δομή της επιχειρηματολογίας

Τα βήματα τα οποία συνήθως ακολουθούνται στα κείμενα επιχειρηματολογίας είναι:

Βήματα

Παράδειγμα

1. Αποδεικτέα θέση -
βασικός ισχυρισμός.

Η οικουμενικότητα των «ανθρωπίνων δικαιωμάτων» διόλου δεν επηρεάζει εξίσου και κατά την αυτή έννοια τη ζωή όλων των ανθρώπων.

2. Επιχειρήματα και τεκμήρια
τα οποία στηρίζουν
την αποδεικτέα θέση.

Γιατί τα «ανθρώπινα δικαιώματα» μπορούν να επιβληθούν μονάχα από τους ισχυρότερους πάνω στους ασθενέστερους, όμως στην αντίστροφη περίπτωση δεν είναι δυνατή και λειτουργική καμία θεσμική διευθέτηση. Οι Ηνωμένες Πολιτείες, μέσω του στόλου και της αεροπορίας τους, ορίζουν δεσμευτικά τα «ανθρώπινα δικαιώματα» στη Βοσνία, όμως οι Βόσνιοι δεν μπορούν να ορίσουν δεσμευτικά τα «ανθρώπινα δικαιώματα», π.χ. να επιβάλουν την κατάργηση της θανατικής ποινής στις Ηνωμένες Πολιτείες. Οι Ηνωμένες Πολιτείες επιφυλάσσουν στον εαυτό τους το πολύ ανθρώπινο δικαίωμα να αντιμετωπίζουν διαφορετικά τη Σαουδική Αραβία και το Ιράν, μολονότι η κατάσταση των «ανθρωπίνων δικαιωμάτων» στις δύο αυτές χώρες ελάχιστα αποκλίνει.

3. Συμπέρασμα.

Κοντολογίς: τα «ανθρώπινα δικαιώματα» μετατρέπονται σε πολιτικό εργαλείο μέσα σε μια πλανητική κατάσταση στην οποία η δεσμευτική ερμηνεία των ιδεολογημάτων αυτών εναπόκειται πάντα στις διαθέσεις και στα συμφέροντα των ισχυρότερων εθνών.

[Παναγιώτης Κονδύλης, Το αόρατο χρονολόγιο
της σκέψης, διασκευή]

4. Η γλώσσα της επιχειρηματολογίας

Η γλώσσα της επιχειρηματολογίας παρουσιάζει συνήθως ορισμένα κοινά χαρακτηριστικά:

1. Σαφήνεια (κυριολεξία, αποφυγή της πολυσημίας, ακρίβεια στη χρήση του λεξιλογίου, ειδικοί όροι κ.λπ.).
 2. Ονοματοποίηση (βλέπε παρακάτω).
 3. Παθητική σύνταξη.
 4. Διαρθρωτικές λέξεις/φράσεις που δηλώνουν σχέσεις χρόνου, αντίθεσης, αιτίου και αποτελέσματος, συμπεράσματος κ.λπ.
 5. Ρητορικά ερωτήματα.
 6. Αποφαντικές (δηλωτικές) προτάσεις.
 7. Επιστημική και δεοντική τροπικότητα (βλέπε παρακάτω).
- Πλούσια στίξη.

Η θανατική ποινή είναι απαράδεκτη και **γιατί** είναι ριζικά αντίθετη προς τη φύση της δημοκρατικής πολιτείας. [...] **Γιατί** η πολιτεία αυτή, της οποίας θεμέλιο είναι η λαϊκή κυριαρχία **πρέπει να στηρίζει την αυθεντία** και το κύρος της όχι στον φόβο, αλλά στον **έλλογο σεβασμό** και στη **συνειδησιακή παραδοχή των πολιτών**. Ο έλλογος δε αυτός σεβασμός **καλλιεργείται και ενισχύεται** προπαντός από τις εκδηλώσεις της **ηθικής ευαισθησίας** της πολιτείας, όπως είναι και η κατάργηση της θανατικής ποινής. Μόνο τα αυταρχικά, καταπιεστικά καθεστώτα στηρίζουν τη **δύναμη επιβολής** τους στον φόβο και το χάσμα ανάμεσα στην εξουσία και στον λαό. **Γι' αυτόν τον λόγο** και η **διατήρηση της θανατικής ποινής** στο πλαίσιο μιας δημοκρατικής πολιτείας **πρέπει να χαρακτηριστεί** σαν **αυταρχικό κατάλοιπο** του παρελθόντος, που νοθεύει τον δημοκρατικό χαρακτήρα της.

[Γ. Α. Μαγκάκης, «Η εσχάτη των ποινών – έσχατη πλάνη», εφ. ΕΛΕΥΘΕΡΟΤΥΠΙΑ, 25.01.1997, διασκευή]

ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΟΛΟΓΙΑ

Τα κείμενα επιχειρηματολογίας διακρίνονται σε:

Δοκίμια	Κείμενα μέσης έκτασης στα οποία έναν άνθρωπος του πνεύματος προβάλλει μία άποψη και τη στηρίζει με επιχειρήματα.
Συζητήσεις / αντιπαραθέσεις	Συζητήσεις που προσφέρουν τη δυνατότητα θεώρησης ενός θέματος από πολλές απόψεις.
Εκθέσεις / αξιολογήσεις	Εκθέσεις φορέων, αξιολογήσεις φοιτητών/προσωπικού κ.ά.

Ε Αφήγηση

1. Τι είναι

Αφήγηση είναι η παρουσίαση μιας ακολουθίας γεγονότων και προσώπων στον χώρο και στον χρόνο.

2. Η δομή της αφήγησης

Αν και είναι δύσκολη η διαμόρφωση ενός προτύπου που να βρίσκει εφαρμογή στο σύνολο των τύπων των αφηγηματικών κειμένων, ένα από τα πιο γνωστά μοντέλα είναι αυτό των Labov και Waletzky που περιέχει τα εξής δομικά μέρη:

Βήματα

1. Προσανατολισμός:

Πληροφορίες για τους «ήρωες», τον χώρο και τον χρόνο· η αρχική κατάσταση.

2. Περιπέτεια:

Το πρόβλημα που εμφανίζεται, τα γεγονότα που ανατρέπουν την αρχική κατάσταση· η δράση για την επίλυσή του, τα εμπόδια και το αποτέλεσμα της δράσης.

3. Αξιολόγηση:

Σχολιασμός (ρητός ή με παραγλωσσικά μέσα) των γεγονότων από τον αφηγητή.

4. Λύση:

Η τελική έκβαση (συχνά ταυτίζεται με την αξιολόγηση).

Παράδειγμα

Κάποτε ζούσε ένα κορίτσι που δεν είχε καθόλου παιχνίδια, ούτε χρήματα. Παρ' όλα αυτά ήταν ένα πολύ χαρούμενο μικρό κορίτσι. Έλεγε ότι αυτό που την έκανε χαρούμενη ήταν να κάνει πράγματα για άλλους και ότι αυτό την έκανε να αισθάνεται πολύ όμορφα μέσα της.

Μια φορά το κοριτσάκι συνάντησε έναν γιατρό, ο οποίος βρήκε τόσο περίεργη την υπόθεσή της, που αποφάσισε να τη διερευνήσει. Εγκατέστησε ένα σύστημα με κάμερες και σωλήνες και έτσι ο γιατρός κατάφερε να εντοπίσει τι συνέβαινε στο κορίτσι. Αυτό που ανακάλυψε ήταν πραγματική έκπληξη. Κάθε φορά που το κοριτσάκι έκανε μία καλή πράξη, χιλιάδες μικροσκοπικοί άγγελοι μαζεύονταν γύρω από την καρδούλα της και τη γαργαλούσαν!

Αυτή λοιπόν ήταν η αιτία της χαράς του κοριτσιού, μα ο γιατρός συνέχισε να την εξετάζει, μέχρι που ανακάλυψε ότι όλοι έχουμε μέσα μας μικροσκοπικά αγγελάκια.

Δυστυχώς όμως, διαπίστωσε ότι οι καλές μας πράξεις είναι τόσο λίγες, που τα αγγελάκια μας δεν έχουν κάτι να κάνουν και νιώθουν μεγάλη πλήξη. Έτσι, λοιπόν, ανακαλύφθηκε το Μυστικό της Χαράς.

5. Κατάληξη:

Καταληκτικές φράσεις, συμπεράσματα, επιμύθιο κ.λπ., με τα οποία γίνεται αναγωγή στον παροντικό χρόνο, στην αρχική κατάσταση.

Χάρη στο μικρό κοριτσάκι ξέρουμε πολύ καλά τι πρέπει να κάνουμε για να νιώσουμε κι εμείς το γαργαλητό στις καρδιές μας.

3. Η γλώσσα της αφήγησης

Η γλώσσα της αφήγησης παρουσιάζει συνήθως ορισμένα κοινά χαρακτηριστικά:

1. Ρήματα: συνήθως σε **παρελθοντικούς χρόνους** (κυρίως αόριστο), χωρίς να είναι σπάνιος και ο ιστορικός ενεστώτας.

Φύγαμε και μας έριξαν από πίσω. Μας ντουφέκισαν μέσα απ' το σπίτι. Γύρισα ξαφνιασμένος και είδα τον άντρα στην πόρτα να μας τινάζει μια χειροβομβίδα.

2. Στην «περιπέτεια» χρησιμοποιούνται συνήθως ρήματα που δηλώνουν **κίνηση ή δράση**, ενώ στον «προσανατολισμό», την «αξιολόγηση» και τη «λύση» ρήματα **κρίσης ή βούλησης** κ.λπ.

Έπεσα χάμω κι άρχισα να κυλάω τον κατήφορο.

– Αν **νομίζεις** ότι πάντα θα είσαι νικητής χωρίς μεγάλη προσπάθεια και **υποτιμάς** τους άλλους στο τέλος πάντα χάνεις (όπως ο λαγός).

3. Διαρθρωτικές λέξεις/φράσεις: δηλώνουν **σχέσεις χρόνου, αιτίου και αποτελέσματος, σκοπού**.

Όταν ξύπνησε ο λαγός, σκέφτηκε ότι πρέπει να συνεχίσει το τρέξιμο, γιατί δεν ήξερε πόσο πίσω ήταν η χελώνα. Όταν έφτασε στο τέρμα, βλέπει ...

4. Ρυθμός: παρηχήσεις, επαναλήψεις κ.ά.

*Ο Ευρυσθέας διέταξε τον **Ηρακλή** να σκοτώσει αυτό το τέρας. Ο **Ηρακλής** πήγε στη λίμνη **Λέρνη** μαζί με τον **Ιόλαο**. Μόλις είδε τη **Λερναία Ύδρα**...*

4. Αφηγηματικά κείμενα

Τα αφηγηματικά κείμενα διακρίνονται σε: προσωπικές διηγήσεις, ιστορικές διηγήσεις, ιστορίες, μύθους, παραμύθια, αφηγήσεις.

1. Προσωπικές διηγήσεις

Εγώ πήγα και ξεμπαρκάρισα στην Αμερική. Τότες ξεκόβαμε όλοι από τα καράβια, γιατί είχε ψωμί η Αμερική. Εγώ έτυχε να μη με ανακαλύψουνε το εμιγκρέσιο. Μέχρι μια εποχή ήταν ελεύθερο για τους λαθραίους. Στην Αμερική επήγα το '37 κι έφυγα το '45. Πρώτα πρώτα πήγα στη Ν. Υόρκη...

2. Ιστορικές διηγήσεις

Στη Μικρά Ασία διαδραματίστηκε και η περίφημη ιστορία με τον γόρδιο δεσμό, που έχει ως εξής: Στην πόλη Γόρδιο, σ' έναν ναό, υπήρχε ένα παλιό άρμα που τα χαλινάρια του είχαν γίνει ένας σφιχτοδεμένος, μπλεγμένος κόμπος. Ένας χρησμός, λοιπόν, έλεγε ότι αυτός που θα κατάφερνε να λύσει τον καταραμένο κόμπο θα γινόταν ο κυρίαρχος του κόσμου. Ο Αλέξανδρος δεν έχασε και πολλή ώρα να παιδεύεται για να λύσει τον κόμπο, που ήταν φανερά πιο μπερδεμένος και από αυτόν στα κορδόνια του παπουτσιού σου, ιδίως τη στιγμή που βιάζεσαι πολύ. Οπότε έκανε κάτι που δεν θα σου επέτρεπε ποτέ η μαμά σου: Πήρε το σπαθί του και απλώς έκοψε στα δυο τα δεσμά. «Μ' αυτό το σπαθί στο χέρι θα κατακτήσω τον κόσμο και θα εκπληρώσω τον παλιό χρησμό». Έτσι κι έγινε.

[Ε. Η. Gombrich, Μικρή Ιστορία του κόσμου, διασκευή]

3. Παραμύθια, μύθοι, ιστορίες

Μια φορά και έναν καιρό, ήταν ένας λαγός που καυχιόταν ότι έτρεχε πιο γρήγορα από κάθε ζώο του δάσους. Ένα ανοιξιιάτικο πρωινό, ο καυχησιάρης λαγός είχε βγει έξω από τη φωλιά του...

Στις 21 Απριλίου 1967 το πρωί στη Θεσσαλονίκη ήταν ήλιος και ωραίος καιρός. Όμως δεν ξέραμε ακόμα τι μας γινότανε [...]

4. Αφηγήσεις

Ανύποπτος, λοιπόν, ετοιμάστηκα. Κατέβηκα από ένα στενοσόκακο, βγαίνω στην Καμάρα. Βλέπω στην Εγνατία μια σειρά θωρακισμένα, από αυτά που έχουν ρόδες, όχι ερπύστριες, σταματημένα από τη μεριά της Καμάρας. Οι φαντάροι απάνω, ξεσκέπαστοι και όρθιοι. Μερικοί τούς κοιτάζουν από απόσταση. Δεν κατάλαβα τίποτα [...]

Κατεβαίνω την Εθνικής Αμύνης. Κοντά στον Λευκό Πύργο...

[Γ. Ιωάννου, Ο πρόεδρος Ταμέλης]

II. ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΚΗ ΠΕΡΙΣΤΑΣΗ

Η περίσταση επικοινωνίας καθορίζεται από τρεις αλληλεξαρτώμενες παραμέτρους:

	Παράμετροι	Τι είναι
A	Πεδίο	Η φύση και το θέμα της επικοινωνίας.
B	Συνομιλιακοί ρόλοι	Σχέσεις συμμετεχόντων στην επικοινωνία (πομπού - δέκτη).
Γ	Τρόπος	Ο τρόπος – το μέσο πραγμάτωσης του μηνύματος.

Αναλυτικότερα:

A. Πεδίο

Τι είναι

Αφορά στη φύση και το θέμα της κοινωνικής δραστηριότητας και προσδιορίζει το περιεχόμενο του κειμένου (τις συνθήκες της επικοινωνίας και το θέμα της).

Παραδείγματα

- Τι συμβαίνει:** πρόκειται για ομιλία σε εκδήλωση/κοινό, επιστολή σε Αρχή, σχόλιο σε κοινωνικό δίκτυο, απάντηση σε διαδικτυακό άρθρο, ανακοίνωση σε ένα συνέδριο κ.λπ.;
- Ποιο είναι το θέμα της επικοινωνίας που καθορίζει και το περιεχόμενό της;**

B. Συνομιλιακοί ρόλοι

Τι είναι

Προσδιορίζουν τις κοινωνικές σχέσεις εκείνων που μετέχουν σε μια περίσταση επικοινωνίας (ποιοι και με ποιες ιδιότητες συμμετέχουν).

Μορφές

Παραδείγματα

Η σχέση πομπού - δέκτη καθορίζεται από:

- Την κοινωνική ιεραρχία / τους κοινωνικούς ρόλους.
δάσκαλος - μαθητής
διευθυντής - υπάλληλος
ώριμος - παιδί
- Τη συναισθηματική απόσταση πομπού - δέκτη.
Σχέσεις οικειότητας
ή τυπικότητας.
Πρώτη επαφή/γνωριμία:
επίσημο ύφος.
Συχνή/καθημερινή επαφή:
οικείο ύφος.
- Τη συχνότητα της επαφής.

Γ. Ο τρόπος

Ο τρόπος εκφοράς του λόγου, δηλαδή οι τρόποι με τους οποίους τα νοήματα μεταφέρονται μεταξύ των συμμετεχόντων στην επικοινωνία. Παράγοντες που τον καθορίζουν είναι:

Παράγοντες που καθορίζουν τον τρόπο

1. Δίαυλος	1. Γραπτός λόγος 2. Προφορικός λόγος 3. Πολυτροπικός λόγος
2. Μέσο	Δυνατότητα παρέμβασης των συμμετεχόντων: μονόδρομη ή αμφίδρομη επικοινωνία κ.λπ. 1. Κεντρικός: συγκροτεί το κείμενο, π.χ. σε ένα δοκίμιο.
3. Ο ρόλος της γλώσσας ανάλογα με την περίσταση επικοινωνίας	2. Συμπληρωματικός: συμπληρώνει το νόημα μιας εικόνας, γραφήματος, π.χ. με τη μορφή μιας λεζάντας. 3. Υποβοηθητικός: βοηθά στην πραγμάτωση μιας δραστηριότητας (π.χ. τα παραγγέλματα σε μια παρέλαση).

Εισαγωγικό σημείωμα

Το κείμενο που ακολουθεί είναι απόσπασμα από το τελευταίο μάθημα στους φοιτητές της Νομικής Σχολής του Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης του Συνταγματολόγου Αριστόβουλου Μάνεση, πριν συλληφθεί το 1968 από το δικτατορικό καθεστώς για τις δημοκρατικές του ιδέες.

ΚΕΙΜΕΝΟ

Ψίθυροι κυκλοφορούν απειλητικά, τις τελευταίες αυτές μέρες, για επικείμενες «εκκαθαρίσεις» στο Πανεπιστήμιο. Το γεγονός ότι μεταξύ των ονομάτων των υπό απόλυση καθηγητών αναφέρεται και το δικό μου –και αυτό δεν το θεωρώ διόλου περίεργο– μου παρέχει το δικαίωμα και μου επιβάλλει το καθήκον να σας καταστήσω, σήμερα που βρίσκομαι ακόμη κοντά σας, κοινωνούς ορισμένων σκέψεών μου που ίσως δεν θα μπορώ να σας τις πω αύριο.

Θα μιλήσω χωρίς περιστροφές. Κάτω από τις συνθήκες που ζούμε η σιωπή δεν είναι «χρυσός» είναι «λίβανος και σμύρνα». Διότι η σιωπή μπορεί να ερμηνευθεί σαν αποδοχή ή συναίνεση: «ο σιωπών δοκεί συναινείν», *qui tacet consentire videtur* (= όποιος σιωπά φαίνεται ότι συναινεί), κατά το ρωμαϊκό δίκαιο. Δεν έχω λοιπόν το δικαίωμα να σιωπήσω, αφού σιωπώντας θα εμφανιζόμουν ως αποδεχόμενος ή ανεχόμενος τα όσα γίνονται. Υπάρχουν στη ζωή, την ατομική και την κοινωνική, στιγμές που πρέπει κανείς να πει το μεγάλο «ναι» ή το μεγάλο «όχι». [...]

Μην επιτρέψετε να σας εξανδραποδίσουν. Διατηρήστε, μέσα στους ζοφερούς και άρρωστους καιρούς, άγρυπνη και ανυπότακτη τη σκέψη σας, περιφρουρήστε την άγια υγεία και ρωμαλεότητα της ψυχής σας, κρατήστε στητό και αγέρωχο το ωραίο ανάστημά σας.

ΠΕΔΙΟ

- **Τι συμβαίνει:** ομιλία/μάθημα σε αμφιθέατρο του καθηγητή Αρ. Μάνεση.
- **Θέμα:** Οι πρόσφατες διώξεις στο πανεπιστήμιο και η στάση του πανεπιστημιακού δασκάλου.

ΣΥΝΟΜΙΛΙΑΚΟΙ ΡΟΛΟΙ

- Πανεπιστημιακός καθηγητής -φοιτητές.

ΤΡΟΠΟΣ

- Προσχεδιασμένος γραπτός λόγος.
- Η γλώσσα έχει κεντρικό ρόλο (συγκροτεί το κείμενο).

Παράδειγμα 2ο

Επικοινωνιακή περίσταση

ΠΕΔΙΟ

- **Τι συμβαίνει:** σκίτσο στον Τύπο.
- **Θέμα:** Η φυγή των νέων στο εξωτερικό.

ΣΥΝΟΜΙΛΙΑΚΟΙ ΡΟΛΟΙ

Σκιτσογράφος- κοινό.

ΤΡΟΠΟΣ

- **Δίαιλος:** πολυτροπικός λόγος.
- Μονόδρομη επικοινωνία.
- Η γλώσσα **συμπληρώνει** το νόημα μιας εικόνας.

III. ΤΟ ΣΥΓΚΕΙΜΕΝΟ

Τι είναι

Είναι το πλαίσιο αναφοράς του κειμένου, δηλαδή τα ιστορικά, κοινωνικά, πολιτιστικά και ιδεολογικά δεδομένα των συνθηκών της παραγωγής του. Αυτά υποδηλώνονται στο κείμενο είτε συνδυαστικά είτε επιλεκτικά και αποτελούν στοιχεία που βοηθούν τον αναγνώστη να κατανοεί το πλαίσιο μέσα στο οποίο παράγονται οι ιδέες του κειμένου, ώστε να τις κατανοεί σε βάθος, να τις αξιολογεί συγκρίνοντας με το πολιτιστικό και κοινωνικό πλαίσιο της δικής του εποχής του (συγκείμενο του αναγνώστη), να διακρίνει τις προθέσεις του συγγραφέα κ.λπ.

Παράδειγμα

Λονδίνο 9 Ιουλίου 1955

Στην τραγική κατάσταση που αντιμετωπίζει η ανθρωπότητα, αισθανόμαστε ότι οι επιστήμονες πρέπει να συγκεντρωθούν σε μια διάσκεψη για να αξιολογήσουν τους κινδύνους που έχουν προκύψει ως αποτέλεσμα της ανάπτυξης των όπλων μαζικής καταστροφής και να συζητήσουν ένα ψήφισμα στο πνεύμα του επισυναπτόμενου πρόχειρου ψηφίσματος.

Μιλάμε σε αυτήν την περίπτωση, όχι ως μέλη αυτού ή εκείνου του έθνους, ηπείρου, θρησκείας, αλλά ως ανθρώπινα όντα, μέλη του ανθρώπινου Γένους, του οποίου η μελλοντική ύπαρξη βρίσκεται σε αμφιβολία. Ο κόσμος είναι γεμάτος συγκρούσεις. Και, αν αφήσουμε όλες τις δευτερεύουσες συγκρούσεις, ο τιτάνιος αγώνας γίνεται μεταξύ του κομμουνισμού και του αντικομμουνισμού.

Οι άνθρωποι όλης της Γης, και ακόμα και πολλά άτομα σε κυβερνητικές θέσεις, δεν έχουν σκεφθεί τι θα γινόταν σε έναν πόλεμο με πυρηνικές βόμβες. Οι άνθρωποι σκέφτονται ακόμα με όρους της εξάλειψης των πόλεων. Γίνεται κατανοητό ότι οι νέες βόμβες είναι ισχυρότερες από τις παλαιές, και ότι, ενώ μια Α-βόμβα (ατομική) μπόρεσε να εξαλείψει τη Χιροσίμα, μια Η-βόμβα (υδρογονοβόμβα) θα μπορούσε να εξαλείψει μεγαλύτερες πόλεις, όπως το Λονδίνο, τη Νέα Υόρκη και τη Μόσχα.

Σχολιασμός

Από τις πληροφορίες του κειμένου συμπεραίνουμε ότι το κείμενο:

- Συντάσσεται στην εποχή του ψυχρού πολέμου και του ανταγωνισμού Δυτικών - Σοβιετικών («ο τιτάνιος αγώνας γίνεται μεταξύ του κομμουνισμού και του αντικομμουνισμού»).
- Περιγράφει τη γενικευμένη εκείνη την εποχή αγωνία των πολιτών για την τερατώδη ανάπτυξη των όπλων μαζικής καταστροφής και το ενδεχόμενο ενός επερχόμενου πυρηνικού πολέμου. Υπάρχει, άλλωστε, η εμπειρία της πρώτης ατομικής βόμβας («τι θα γινόταν σε έναν πόλεμο με πυρηνικές βόμβες..., οι νέες βόμβες... Νέα Υόρκη, και Μόσχα»).

Παράδειγμα

Εμείς, οι παρακάτω επιστήμονες, προσκαλούμε αυτή τη Διάσκεψη και μέσω αυτής τους επιστήμονες του κόσμου και όλη την ανθρωπότητα να προσυπογράψουν το ακόλουθο ψήφισμα:

«Λαμβάνοντας υπόψη ότι σε οποιονδήποτε μελλοντικό παγκόσμιο πόλεμο θα υιοθετηθούν σίγουρα τα πυρηνικά όπλα και ότι τέτοια όπλα απειλούν τη συνέχεια της ανθρώπινης ύπαρξης, πιέζουμε τις κυβερνήσεις όλου του κόσμου να αναγνωρίσουν δημόσια ότι οι σκοποί τους δεν μπορούν να προαχθούν μέσα από έναν Παγκόσμιο πόλεμο και τους ωθούμε, συνεπώς, να βρούμε ειρηνικά μέσα για την τακτοποίηση όλων των θεμάτων στα οποία διαφωνούν μεταξύ τους.»

Max Born, Perry W. Bridgman, Albert Einstein,
Leopold Infeld, Frederic Joliot-Curie,
Herman J. Muller, Linus Pauling,
Cecil F. Powell, Joseph Rotblat,
Bertrand Russell, Hideki Yukawa

Στο πλαίσιο αυτό, μπορούμε να κατανοήσουμε και την έκκληση - ψήφισμα των επιστημόνων.